

**2014 թ. ՄԻՆՋԱՐԻ ԻՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆ ԻՐԱՔՅԱՆ ԵԶՂԻՆԵՐԻ
ԴԵՄ ՈՒՂՂՎԱԾ ԲՈՒՆԱՐԱՐՔՆԵՐԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ**

Մարգիս Գրիգորյան

ԵՊՀ

***Բանալի բառեր – եզդիներ, ցեղասպանություն, Իսլամական պետություն,
Սինջար:***

Եզդիներն Իրաքում

Եզդիներն իրենց յուրահատուկ հավատամքի պատճառով պատմական տարբեր փուլերում ենթարկվել են բռնությունների և բնաջնջումների¹: 2014 թ. օգոստոսին *եզդիական համայնքն Իրաքում նույնպես անմասն չմնաց ճնշումներից և հալածաքննություններից*: Եզդիներն Իրաքում հաշվվում են մոտ 560.000 և համարվում են երկրորդ ամենամեծ կրոնական համայնքը քրիստոնյաներից հետո²: Իրաքի հյուսիսում ծայրահեղ արմատական գաղափարներով առաջնորդվող իսլամականների կողմից 2014 թ. կեսերից սկսված բռնությունները եզդիների դեմ ուղղված հերթական ցեղասպանական գործողություններն էին³:

Իսլամականների կողմից 2014 թ. Իրաքի հյուսիսում իրականացրած ռազմական գործողությունները: Իրաքյան եզդիաբնակ շրջանները ԻՊ-ի զինյալների թիրախում

2014 թ. սկզբից իսլամականների վերահսկողության տակ անցան իրաքյան սուննիաբնակ ալ-Անբար նահանգի որոշ հատվածներ, իսկ 2014 թ. հունիսի սկզբից իսլամականները լայնամասշտաբ ռազմական գործողությունների անցան Իրաքի հյուսիսային շրջաններում. հունիսի 10-ին ԻՇԻՊ-ին հաջողվեց ամբողջությամբ իրեն ենթարկել Իրաքի երկրորդ խոշոր քաղաքը՝ Մոսուլը: Հուլիսին իրաքյան

¹St' u Travis H., Genocide in The Middle East, The Ottoman Empire, Iraq and Sudan. Carolina Academic Press; 1st edition, 2010, pp. 242-243, 544.

²Sa'ad Salloum, Minorities in Iraq. Memory, Identity and Challenges, Masarat for Cultural and Media development, 2013, pp. 66-79.

³**ՄԱԿ** Գլխավոր ասամբլեայի 1948 թ. [դեկտեմբերի 9-ին](#) ընդունված Ցեղասպանության հանցագործությունը կանխարգելելու և պատժելու մասին կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածում նշվում է՝ Սույն Կոնվենցիայում ցեղասպանություն նշանակում է հետևյալ գործողություններից ցանկացածը՝ կատարված ազգային, էթնիկական, ցեղական կամ կրոնական որևէ խմբի, որպես այդպիսին, լրիվ կամ մասնակի ոչնչացման մտադրությամբ. (ա) այդ խմբի անդամների սպանությունը, (բ) այդ խմբի անդամներին մարմնական լուրջ վնասվածքներ կամ մտավոր վնաս պատճառելը և այլն (St' u http://www.un.org/res/un%20Treaties/III_1.pdf):

Մինջար քաղաքը (համարվում է տարածաշրջանի խոշոր եզդիաբնակ կենտրոն¹⁾ նվաճելու իսլամականների տարածած հայտարարություններին զուգահեռ իրաքյան քրդական զգալի թվով զորամիավորումները (փեշմերգա), ներխուժեցին Մինջար²: 2014 թ. օգոստոսի 2-ին ԻՊ-ի³ զինյալները, անցնելով հարձակման իրաքյան հյուսիսային բնակավայրերի նկատմամբ՝ իրենց վերահսկողությունը հաստատեցին հիմնականում եզդիաբնակ և քրիստոնեաբնակ մի շարք բնակավայրերի նկատմամբ՝ անմիջապես սպառնալով եզդիաբնակ Մինջարին:

Սկզբնական շրջանում եզդիներից կազմված ինքնապաշտպանական խմբերը պայքարեցին ԻՊ-ի զինյալների դեմ, սակայն որոշ ժամանակ անց զինամթերքի սպառման հետևանքով Մինջարի հարավային որոշ ինքնապաշտպանական խմբեր ստիպված եղան նահանջել: Օգոստոսի 3-ին Մինջարի հարավային հատվածն անցավ ԻՊ-ի վերահսկողության տակ: Եզդիները ստիպված հեռացան դեպի լեռներ, իսկ չհեռացողներին իսլամականները սպանեցին: Իրաքյան քրդական փեշմերգան, որը մինչ այդ իրականացնում էր եզդիաբնակ տարածքների պաշտպանությունը, առանց կռվի հեռացավ այս տարածքներից՝ որևէ կերպ չօգնելով եզդի աշխարհագորին դիմակայելու իրենց վրա հարձակվող իսլամականներին⁴: Օգոստոսի 3-ից Քուրդիստանի ինքնապաշտպանական ուժերն ու սիրիական ԺՊԶ-ի (Ժողովրդական պաշտպանության ջոկատներ) զինյալներն անցան Մինջարի պաշտպանությանը: Վերջիններին հաջողվեց անվտանգության միջանցք ստեղծել, որպեսզի մազապուրծ եղած եզդիները կարողանան պատսպարվել լեռներում: Օգոստոսի 8-ին քրդական ստորաբաժանումները հակազդոհի անցան իսլամականների ուղղությամբ սիրիական ալ-Ջազիրայի և իրաքյան Մինջար լեռան կողմից, որի հետևանքով բացված միջանցքով մեծ թվով եզդիներ կարողացան դուրս գալ ռազմական գործողությունների գոտուց⁵: Սիրիայից և Թուրքիայից Իրաքի այս հատվածում հայտնված ՔՄԿ-ի (Քուրդիստանի աշխատավորական կուսակցություն) և դրա ռազմական թևը հանդիսացող ՔԴՄ-ի (Քուրդիստանի դեմոկրատական միություն) զինյալների շնորհիվ մոտ 20.000 եզդիներ կարողացան անվտանգ դուրս գալ ռազմական գործողությունների շրջանից՝ տեղափոխվելով Սիրիա և Թուրքիա:

¹Տե՛ս Над езидами нависла угроза геноцида, <http://ezdixannews.com/nad-ezidami-navisla-ugroza-genocida/>, 17.06.2014., (Մուտք՝ օգոստոսի 3, 2014 թ.):

²Տե՛ս Исторический момент для Шангала, <http://ezdixannews.com/istoricheskij-moment-dlya-shangala/>, 13.06.2014., (Մուտք՝ օգոստոսի 9, 2014 թ.):

³ԻՇԻՊ-ը 2014 թ. հունիսի 29-ին իր կողմից վերահսկվող Իրաքի և Սիրիայի տարածքներում հայտարարեց Իսլամական խալիֆայության ստեղծման մասին՝ վերանվանվելով «Իսլամական պետություն»:

⁴Ջագրոս, օգոստոս, 2014, թիվ 8(84), Հայաստանի մայրաքաղաք Երևանում անցկացված հանրահավաքը, էջ 4:

⁵Ջագրոս, դեկտեմբեր, 2014, թիվ 11-12(87-88), Ժողովրդական ինքնապաշտպանական ուժերի գլխավոր հրամանատար Մուրատ Կարայիլան. «Մեր պարտքն է փրկել Շանգալը»:

Օգոստոսի 8-ին ԻՊ-ի զինյալները հարձակվեցին իրաքյան Քուրդիստանի մայրաքաղաք Էրբիլի ուղղությամբ: Նույն օրը ԱՄՆ-ի կողմից ղեկավարվող միջազգային կոալիցիոն օդուժն առաջին հարվածները հասցրեց Իրաքի հյուսիսում լայնամասշտաբ ռազմական հարձակման անցած իսլամականների դիրքերին, ինչը ստիպեց իսլամականներին դադարեցնել հարձակումն Էրբիլի ուղղությամբ՝ ծրագրելով երկրորդ խոշոր հարձակումը իրաքյան հյուսիսային հիմնականում եզդիաբնակ գյուղերի նկատմամբ: Իրենց վրա հարձակվող իսլամականներից փրկվելու համար եզդիներից շատերը լքեցին իրենց բնակավայրերը՝ շարժվելով առավել ապահով իրաքյան Քուրդիստան, եզդիների մի ստվար հատվածն էլ բարձրացավ Սինջար լեռը՝ պատսպարվելով ԻՊ-ի զինյալներից: Իսլամականների կողմից գերեվարված եզդիներին առաջարկվեց հանձնել զենքն ու ընդունել իսլամ, իսկ շատերին էլ ուղղակի սպանեցին:

Դեռևս հստակ չէ իսլամականների կողմից Իրաքի հյուսիսում սպանված եզդիների թիվը: Ըստ որոշ գնահատականների՝ 2014 թ. օգոստոս ամսին սպանվել են մոտ 500 եզդիներ, 100-ից ավել եզդի կանայք վաճառվել են ստրկության, մոտ 40.000 եզդիներ տարհանվել են իրենց բնակավայրերից¹: Մակայն սպանված եզդիների թիվն անհամեմատ ավելի մեծ կարող է լինել՝ հաշվի առնելով, որ ԻՊ-ից ազատագրված իրաքյան տարածքներում հայտնաբերվում են եղբայրական գերեզմաններ, որտեղ թաղված են մեծ թվով եզդիներ, իսկ իսլամականների տիրապետության տակ հայտնված բազմաթիվ եզդիների ճակատագրեր մնացել են անհայտ: 2015 թ. ապրիլի 1-ի դրությամբ իրաքյան եզդիաբնակ որոշ բնակավայրեր դեռևս գտնվում են ԻՊ-ի վերահսկողության տակ, իսկ Սինջար լեռան վրա դեռևս շարունակում են մնալ մեծ թվով եզդիներ, որոնց կյանքը նույնպես վտանգված է իսլամականների կողմից:

Եզրակացություն

- 2014 թ. օգոստոս ամսին իսլամականների կողմից Իրաքի եզդիների հանդեպ բռնությունները ցեղասպանություն էր: Այն ուղղված էր Իրաքի այլադավան էթնոկրոնական փոքրամասնություններից մեկին՝ եզդիներին բնաջնջելուն և Իրաքի այս հատվածը եզդիներից մաքրելուն:

- Իսլամական ծայրահեղ արմատական գաղափարներով առաջնորդվող ԻՊ-ի կողմից Իրաքի եզդիները դիտարկվեցին որպես «անհավատներ», որոնց իսլամականները կանգնեցրին երկընտրանքի առաջ՝ ընդունել իսլամ, կամ սպանվել: Իսլամականները նման վարքագծով փորձում են իրենց կողմից վերահսկվող տարածքներում ձեռքբազառվել անցանկալի ոչ մուսուլման էթնոդավանական փոքրամասնություններից:

- Իսլամականների նման վարքագիծը ձեռնտու էր ներիրաքյան որոշ ուժերին, մասնավորապես ՔՌԿ-ին: Վերջինը երկար տարիներ փորձել է Իրաքի

¹Rasheed A., Islamic State kills 500 Yazidis, burying some alive, claims human rights minister, The Sydney Morning Herald. Retrieved, August 11, 2014.

հյուսիսային հատվածները բնակեցնող եզդիների թվաքանակը քաջանելուն համար նպատակաուղղված քաղաքականություն իրականացնել:

• Էթնիկ փոքրամասնությունների համար Իրաքում ստեղծվել է վտանգավոր իրավիճակ: Ասվածի համատեքստում իրաքյան զարգացումներն ընդհանրապես և իսլամականների կողմից վերահսկվող իրաքյան տարածքներում մասնավորապես միտում ունեն վերածվելու էթնո-դավանաբանական հակամարտության, որը դառնում է լուրջ սպառնալիք իրաքյան ազգային փոքրամասնությունների, տվյալ դեպքում եզդիների համար:

Ամփոփում

Եզդիներն իրենց յուրահատուկ հավատամքի պատճառով պատմական տարբեր փուլերում ենթարկվել են բռնությունների: 2014 թ. օգոստոս ամսին եզդիները նորից կանգնեցին բնաջնջման վտանգի առաջ «Իսլամական պետության» զինյալների կողմից: Իրաքում ստեղծված իրավիճակը դեռևս լուրջ սպառնալիք է իրենից ներկայացնում երկրի ազգային փոքրամասնությունների, այդ թվում եզդիների համար:

Реальность Синджара 2014г. в контексте насилия против иракских езидов

Саркис Григорян

Резюме

Ключевые слова – езиды, геноцид, Исламское государство, Синдjar.

По причине своеобразного вероисповедания, езиды на разных исторических этапах подвергались насилию. В августе 2014 г. езиды вновь столкнулись с опасностью физического уничтожения со стороны боевиков «Исламского государства». Создавшаяся в Ираке ситуация пока еще представляет серьезную угрозу для национальных меньшинств, в том числе и езидов.

The Reality of Sinjar 2014 in the Context of Violence against Iraqi Yazidis

Sargis Grigoryan

Summary

Key words – Yazidis, genocide, Islamic State, Sinjar.

For their peculiar religion Yezidis were subjected to violence in different historical stages. In August 2014 the Yezidis once again were faced with the physical destruction danger by the fighters of the "Islamic state." The situation in Iraq still remains dangerous for the ethnic minorities, including Yezidis of the country.